

KITAIBELIA	XIV. évf. 1. szám	pp.: 86–88.	Debrecen 2009
------------	-------------------	-------------	---------------

***A Symphyotrichum ciliatum* (Ledeb.) G. L. Nesom felbukkanása Magyarországon**

MÉSZÁROS András László

H-6914 Pitvaros, Rákóczi u. 71. meszaros.andras@invitel.hu

2006. augusztus 24-én a Körös-Maros Nemzeti Parkhoz tartozó Csanádi puszták Montág-pusztai területi egységének közvetlen szomszédságában számomra ismeretlen fészkesvirágzatú növényre bukkantam. A lelőhely Ambrózfalva község nyugati határában, a Királyhegyesi-Száraz-ér hídján át a Kopáncpusztára vezető szikes földút és a csatorna közötti mélyebb, időszakos vízborítású területen található. A növények a földúttól délre fekvő laposban, egy benyúló szikes padka melletti 50 méteres sávban, főként a partközelpben tenyésztek (N0 46.34, E0 20.69, tfm.: 91 m).

Az ismeretlen fajt a rendelkezésemre álló hazai szakirodalom alapján nem tudtam meghatározni. Végül az egyik internetes fórumon, Kun Annamária, kolozsvári botanikus segítségével *Brachyactis ciliata* (Ledeb.) Ledeb. fajként sikerült azonosítani. Miután kiderült, hogy a magyar flórában ismeretlen taxonról van szó, felvettem a kapcsolatot a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytarának botanikusával. Dr. Somlyay Lajos és Bauer Norbert muzeológusok a határozás helyességét megerősítették (bár Somlyay utóbb nomenklaturai helyesbítést javasolt). A bizonyító herbáriumi példányok a MTM Növénytarába (BP) kerültek.

A 2006-ot megelőző években a Maroson levonuló nagy árvizek miatt a szóban forgó területet hosszú ideig víz borította. A sekélyebb partközeli részen, ahonnan a víz hamarabb visszahúzódott, főleg *Typha latifolia* L. uralkodott. Kissé beljebb fordult elő a *Symphyotrichum ciliatum*, főleg *Atriplex* és *Chenopodium* fajok: *A. littoralis* L., *A. patula* L., *A. prostrata* Boucher ex DC., *Ch. chenopodioides* (L.) Aellen, *Ch. glaucum* L., *Ch. rubrum* L., *Ch. urbicum* L. szomszédságában. A társulásból *Amaranthus albus* L., *Aster tripolium* L. ssp. *annonicus* (Jacq.) Soó, *Potentilla supina* L., *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch. Bip. és *Sonchus* fajok (*S. arvensis* L., *S. asper* (L.) Hill) érdemelnek még említést. A lapos legmélyebb, zsiókás és szittyós (*Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla, *Juncus gerardi* Loisel.) részén, valamint az út melletti sásos-füves részen is találtam néhány *Symphyotrichum* példányt. Az összességében nagy egyedszáma alapján feltételezhető, hogy a növény már korábban megjelent a területen. Magvai talán zoochoria útján juthattak a termőhelyre, amely fontos madárvonulási útvonal (Pitvarosi puszták széle).

2007-ben a terület növényzete erősen megváltozott. A száraz évrnek köszönhetően a gyékény és a zsióka szinte eltűnt, az *Atriplex* és *Chenopodium* fajok visszaszorultak, helyettük *Conyza canadensis* (L.) Cronquist és *Erigeron annuus* (L.) Pers. jelent meg nagy tömegben. A bogács és aszat fajok mellett a *Potentilla supina* is elszaporodott, ugyanakkor erőteljes füvesedés kezdődött. Bár a vízborítás elmaradt, a *Symphyotrichum* magjai nagy számban csíráztak. A nyári rendkívüli aszály miatt azonban a növények jelentős része elpusztult. A nyárvégi esőknek köszönhetően augusztus végén virágzó egyedek jelentek meg, és a virágzás az októberi fagyokig tartott.

2008-ban a lelőhely teljesen befüvesedett, az alapos kutatás ellenére egyetlen *Symphyotrichum* tövet sem sikerült találnom. Ugyanakkor szeptember 12-én a pitvarosi, majd szeptember 28-án a királyhegyesi víztározóban a faj újabb előfordulásaira bukkantam. Az első lelőhelytől a pitvarosi légvonalban 6 km-re, a királyhegyesi kb. 17 km-re található. Pitvaroson, a tározó keleti-északkeleti részén, a visszahúzódó víz part menti sávjában rendkívül nagy egyedszámban, míg a Sámson-Apátfalvai-főcsatornát keresztező 4434-es út hídjá melletti (királyhegyesi) tározóban szórványosan fordult elő a növény.

A *Symphyotrichum ciliatum* sajátos elterjedésű cirkumboreális faj, amelyet Észak-Amerika legnagyobb részén (a préríken és tőlük nyugatra), valamint az eurázsiai sztyeppzónában (Romániától keletre) tekintenek őshonosnak (BROUILLET et al. 2006). Nyugat-Európából eddig nem jelezték, egy-két közép-európai országban (Románia, Szlovákia) azonban behurcolt előfordulásai ismertek. Első romániai adata, Iași városának rendező-pályaudvaráról, 1967-ből származik (POP & VIȚALARIU 1971, vö. OPREA 2005). Szlovákiában először 1987-ben bukkantak rá Kassán és környékén (MIKOLÁŠ 1988, vö. MRÁZ 2005).

A faj természetes körülmények között a préríken és az eurázsiai sztyeppzóna nedves, sós talajain él, de öntözőcsatornák, télen sózott országutak és vasútvonalak mentén, ruderális helyeken is gyakran felbukkan (BROUILLET et al. 2006). Az általam talált három élőhely mindegyikén visszahúzódó vizek mocsaras, kiszáradó parti sávjában fordult elő.

1. ábra. A *Symphotrichum ciliatum* (Ledeb.) G. L. Nesom hazai előfordulását bizonyító, a MTM Növénytárában elhelyezett példánya

Mivel növényünkről a hazai szakirodalomban eddig semmilyen közlés nem jelent meg, BROUILLET et al. (2006) és saját megfigyeléseim alapján röviden jellemzem. Egyéves, lágyszárú növény. Általában 10–70 cm magas, de előfordulnak egészen apró, néhány cm-es, vagy akár 1 méter magasságú egyedei is. Szára fölálló vagy fölemelkedő (ritkán heverő), rendszerint a föld közelében elágazó, ± szukkulens, kopasz, gyakran pirosas futtatású. Az el nem ágazó szárú, akár egyetlen virágzatú apró példányok mellett mások fejlett, többszörös elágazású száron, ± sűrűn, fürtösen vagy bugásan csoportosuló virágzatokat fejlesztenek. Utóbbiaknál az oldalhajtások 50–60 cm hosszúak is lehetnek. Levelei kékes-zöldek, az alsók korán leszáradnak. A szárlevelek szálasak vagy szálas-lándzsásak, hegyesek, ülők, kissé szárölelők, 3–10(15) cm hosszúak és 2–9 mm szélesek. A levelek széle többnyire ép, rövid-pillás vagy érdes. A fészkek 1–2 cm átmérőjűek, nyelvess virágaik hiányoznak („rayless aster”). A fészkepikkelyek 3–4 sorban lazán állnak, zöldek (a zöld sáv a fészkepikkely töve felé elvékonyodhat), szélük ± pillás. A termékek kissé lapítottak, barnák, 1,5–2,5 mm hosszúak, rányomottan szőrösek. A bóbíta szőrei 4–7 mm hosszúak, egyszerűek, fehérek vagy kissé rózsásak. Tapasztalatom szerint virágzási ideje augusztustól az első októberi fagyokig tart.

Köszönetnyilvánítás

Megköszönöm Kun Annamáriának a növény azonosításban, dr. Somlyay Lajosnak és Bauer Norbertnek a határozás ellenőrzésében, a külföldi szakirodalom összegyűjtésében és a kézirat átnézésében nyújtott segítségét.

Summary

The occurrence of *Symphotrichum ciliatum* (Ledeb.) G. L. Nesom in Hungary
MÉSZÁROS A. L.

Symphotrichum ciliatum (Ledeb.) G. L. Nesom was discovered as new to the Hungarian flora near Ambrózfalva village (N0 46.34, E0 20.69, Csongrád county, Southeast Hungary) in 2006. The species was found in a halophytic habitat dominated by *Atriplex* (*A. littoralis* L., *A. patula* L., *A. prostrata* Boucher ex DC.) and *Chenopodium* (*Ch. chenopodioides* (L.) Aellen, *Ch. glaucum* L., *Ch. rubrum* L., *Ch. urbicum* L.) species. Further relevant species in the surroundings were *Amaranthus albus* L., *Aster tripolium* L. ssp. *pannonicus* (Jacq.) Soó, *Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla, *Juncus gerardi* Loisel., *Potentilla supina* L., *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch. Bip., *Sonchus arvensis* L. and *S. asper* (L.) Hill.

The habitat mentioned above changed by 2008, hence not a single specimen of *Symphotrichum ciliatum* could be detected in the territory that year. What is more, further localities were found in the neighbourhood of Királyhegyes and Pitvaros villages.

Irodalom

- BROUILLET, L., SEMPLE, J. C., ALLEN, G. A., CHAMBERS, K. L. & SUNDBERG, S. D. (2006): *Symphotrichum* Nees. – In: Flora of North America Editorial Committee (eds.), 1993+, Flora of North America North of Mexico, New York and Oxford, Vol. 20, pp. 465–539, <http://hwa.huh.harvard.edu/FNA/>
- MIKOLÁŠ, V. (1988): *Brachyactis ciliata* (Ledeb.) Ledeb., eine für die Tschechoslowakei neue Art einer Blütenpflanze. – *Biológia* (Bratislava) 43: 841–848.
- MRÁZ, P. (2005): Chromosome number and DNA ploidy level reports from Central Europe – 1. – *Biológia* (Bratislava) 60(1): 99–103.
- OPREA, A. (2005): Lista critică a plantelor vasculare din România. – Univ. Alexandru Ioan Cuza, Iași, 668 pp.
- POP, I. & VIȚALARIU, GH. (1971): *Erigeron (canadensis) – Brachyactetum ciliatae* o nouă asociație ruderală. – *Contribuții botanice* 1971: 257–262.